

Frane Staničić, dipl. iur., fstanicic@yahoo.com, matični broj znanstvenika 287391

Lana Ofak, dipl. iur., лана.ofak@pravo.hr, matični broj znanstvenika 285793

Asistenti na Katedri za upravno pravo, Pravni fakultet u Zagrebu, Trg maršala Tita 14

REGISTRACIJA VJERSKIH UDRUGA I VJERSKIH ZAJEDNICA U SVJETLU EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA (izvorni – Zbornik radova sa skupa)

Sažetak

U radu se razmatraju europski standardi vezani za registraciju vjerskih društava koji su sadržani u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te izraženi kroz praksu Europskog suda za ljudska prava i smjernice Europske komisije za demokraciju putem prava (Venecijanska komisija). Analizira se pravno uređenje registracije vjerskih udruga i vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj i s time povezano pitanje njihovih statusnih prava. Prikazuje se presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Savez Crkava “Riječ života” i drugi protiv Hrvatske u kojoj je presuđeno da je došlo do povrede čl. 14. Konvencije (zabrana diskriminacije) u vezi s čl. 9. (sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi). Rad završava ocjenom usklađenosti hrvatskog pravnog režima registracije vjerskih udruga i vjerskih zajednica s europskim standardima, kao i s određenim prijedlozima *de lege ferenda*.

Ključne riječi: registracija, vjerske udruge, vjerske zajednice, vjerske slobode, Europski sud za zaštitu ljudskih prava

Uvod

Vijeće Europe može se smatrati jednom od najznačajnijih međunarodnih organizacija za promicanje i zaštitu ljudskih prava na području Europe, što se prvenstveno temelji na činjenici da je pod njegovim okriljem usvojena Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Europska konvencija ili Konvencija) čije poštivanje osigurava Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud).¹ Važnost Konvencije ogleda se u

¹ Opširnije: Jasna OMEJEC, *Vijeće Europe i Europska unija: Institucionalni i pravni okvir*, Zagreb, 2008. 227-271. Republika Hrvatska ratificirala je Europsku konvenciju 17. listopada 1997. godine. Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i protokola br. 1, 4, 6, 7 i 11 uz Konvenciju za zaštitu

moćnosti izravnog pristupa pojedinca Europskom sudu i obvezatnosti njegovih presuda u slučaju povrede ljudskih prava i temeljnih sloboda, ali i u jamstvu minimuma zaštite ispod kojeg države ne smiju ići².

Problematika registracije vjerskih društava³ neodvojiva je od pitanja odnosa između države i vjerskih društava. Iako se Europska konvencija izravno ne bavi uređenjem tih odnosa, njezina jamstva u pogledu vjerskih sloboda posredno reguliraju dopustive oblike u kojima se odnosi države i vjerskih društava mogu odvijati.⁴

Svrha je ovog rada istražiti usklađenost pravnog uređenja registracije vjerskih društava (vjerskih udruga i vjerskih zajednica) u Republici Hrvatskoj s europskim standardima. Pod izrazom europski standardi, za potrebe ovog rada, podrazumijevat će se standardi koji su zajamčeni Europskom konvencijom, a koji su razjašnjeni kroz kreativnu praksu Europskog suda. Za istinsko poznavanje Europske konvencije prijeko je potrebno pratiti praksu Europskog suda koji za Konvenciju ističe da je „živi instrument koji se treba tumačiti u svjetlu sadašnjih okolnosti“⁵. Takvo „evolutivno“ tumačenje Konvencije od strane Europskog suda je općenito bilo progresivno te je povisilo razinu zaštite prava i sloboda kako bi se razvio „europski javni poredak“⁶.

Pored Europskog suda, u okviru Vijeća Europe postoji još jedno tijelo značajno za raspravu o vjerskim slobodama – Europska komisija za demokraciju putem prava, poznatija kao Venecijanska komisija⁷. U suradnji s Uredom za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE-ODIHR), Venecijanska komisija je 2004. godine izradila Smjernice za legislativnu recenziju zakona koji utječu na vjeru ili

ljudskih prava i temeljnih sloboda objavljen je u „Narodnim novinama - Međunarodni ugovori“, broj 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst i 8/99 – ispravak. Konvencija je u odnosu na Republiku Hrvatsku stupila na snagu 5. studenog 1997. Republika Hrvatska je 2002. ratificirala i Protokol br. 12 (NN – MU, br. 14/02) te 2006. Protokol br. 14 (NN – MU, br. 1/06) uz Konvenciju.

² Prema čl. 17. Europske konvencije ništa se u Konvenciji ne može tumačiti kao da uključuje za bilo koju državu, skupinu ili pojedinca neko pravo da se upusti u neku djelatnost ili da izvrši neki čin koji bi smjerali na ograničenje prava ili sloboda priznatih u Konvenciji u većoj mjeri nego što se u njoj predviđa.

³ Izraz vjerska društva u ovom će se radu koristiti kao širi pojam koji obuhvaća razne oblike organiziranja i udruživanja vjernika (neregistrirana vjerska društva, registrirane vjerske udruge, vjerske zajednice).

⁴ Carolyn EVANS – Christopher A. THOMAS, Church-State Relations in the European Court of Human Rights, u: *Brigham Young University Law Review*, (2006) 3, 699, <http://lawreview.byu.edu/archives/2006/3/4EVANS-THOMAS.FIN.pdf> (21. X. 2010.). Tako i sutkinja Tulkens: Françoise TULKENS, The European Convention on Human Rights and Church-State Relations: Pluralism v. Pluralism, u: *Cardozo Law Review*, 30 (2009) 6, 2576.

⁵ Hatton and others v. United Kingdom, Judgment of 8 July 2003, Appl. 36022/97, Joint dissenting opinion of Judges Costa, Ress, Türmen, Zupančić and Steiner, par. 2.

⁶ Hatton and others v. United Kingdom, par. 2.

⁷ Venecijanska komisija osnovana je 1990. godine kao savjetodavno tijelo Vijeća Europe za ustavna pitanja. Članstvo u Komisiji nije ograničeno samo na članice Vijeća Europe. Pojedini član Komisije bira država članica iz redova sveučilišnih profesora (osobito iz područja ustavnog i međunarodnog prava), sudaca vrhovnih ili ustavnih sudova te zastupnika nacionalnih parlamenata. Aktivnosti Venecijanske komisije usmjerene su na očuvanje tri temeljna načela europskog ustavnog nasljeđa, a to su demokracija, ljudska prava i vladavina prava.

uvjerenje⁸. Povrh toga, Venecijanska komisija često daje svoja mišljenja o nacrtima zakona ili o postojećim zakonima i praksi pojedinih država koji se odnose na vjerska društva ili vjerske slobode⁹. Njezine smjernice, izvješća i mišljenja, premda nemaju pravnoobvezujuću snagu, pružaju državama preporuke za usklađivanje svojih pravnih sustava s Konvencijom, ali i prijedloge o mogućnostima osiguranja većih jamstava od onih koji se predviđaju u Konvenciji.

Rad započinje s analizom europskih standarda zaštite prava vjerskih društava vezanih uz postupak registracije (1. poglavlje). Zatim se razmatra pravno uređenje registracije vjerskih udruga i vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj (2. poglavlje). Rad završava ocjenom usklađenosti hrvatskog pravnog režima s Europskom konvencijom i prijedlozima *de lege ferenda* (3. poglavlje).

1. Europski standardi u pogledu registracije vjerskih društava

Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi zajamčena je čl. 9. Europske konvencije. Vjerske slobode imaju svoju unutarnji i vanjski aspekt koji se štite. Unutarnji aspekt (tzv. *forum internum*) odnosno pravo svake osobe na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi apsolutno je zaštićeno i ne može biti podvrgnuto nikakvim ograničenjima.¹⁰ Vanjski aspekt (tzv. *forum externum*) predstavlja slobodu svake osobe da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima. Oba aspekta zaštićena su Konvencijom (čl. 9. st. 1.). Međutim, za razliku od unutarnje, vanjska sloboda (iskazivanje vjere ili uvjerenja) može biti podvrgnuta ograničenjima pod uvjetom da su propisana zakonom i da su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih (čl. 9. st. 2.).

Osim čl. 9., na vjerska društva primjenjiva su i druga jamstva Konvencije – pravo na pravičan postupak (čl. 6. st. 1.), sloboda izražavanja (čl. 10.), sloboda okupljanja i udruživanja

⁸ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, Opinion no. 271/2004 (19. VII. 2004.), u: [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL\(2004\)061-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL(2004)061-e.pdf) (14.X.2010.)

⁹ O Srbiji: Comments on the Draft law on churches and religious communities of the Republic of Serbia, Opinion no. 379/2006 (27. IV. 2006.), u: [http://www.venice.coe.int/docs/2006/CDL\(2006\)029-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2006/CDL(2006)029-e.pdf) (26. X. 2010.); O Albaniji: Comments on freedom of religion, religious organisations and mutual relations with the State of Albania, Opinion no. 429/2007 (30. XI. 2007.) u: [http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL\(2007\)107-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL(2007)107-e.pdf) (26.X.2010.); O Turskoj: Draft Report on the visit of a Venice Commission delegation to Turkey to gather information on the legal status of religious communities, Opinion no. 535/2009 (4. X. 2009.), [http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD\(2010\)005-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD(2010)005-e.pdf) (26. X. 2010.)

¹⁰ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 5.

(čl. 11.), pravo na djelotvoran pravni lijek (čl. 13.), zabrana diskriminacije (čl. 14. i čl. 1. Protokola br. 12) te zaštita vlasništva (čl. 1. Protokola br. 1), a na tu međupovezanost prava i sloboda upućuje i Europski sud u svojim presudama. Svoju analizu ograničit ćemo na ona jamstva koja su usko povezana s razmatranjem problematike vezane uz registraciju vjerskih društava u Republici Hrvatskoj.

1.1. Sloboda procjene koju država uživa

Na europskom kontinentu prisutna je raznolikost pravnih modela međusobnih odnosa crkvi i države koji se mogu kretati između dvije krajnje točke – od sjedinjenja crkve i države¹¹ do njihovog potpunog odvajanja^{12,13}. Uspostavljanje državne crkve samo po sebi ne predstavlja povredu Konvencije ako se istovremeno poštuju sva jamstva Konvencije.¹⁴ Takvo stajalište utvrđeno je u izvještaju Europske komisije za ljudska prava¹⁵ iz 1989.¹⁶

Stoga, sukladno Europskoj konvenciji, postoji određena sloboda procjene koja dopušta državama da usvajaju i provode zakone koji se mogu razlikovati od države do države, s obzirom na specifične socijalne, ekonomske, kulturne i druge okolnosti svojstvene svakoj državi.¹⁷ Stranke Konvencije uživaju slobodu procjene „osobito u odnosu na uspostavljanje delikatnih odnosa između crkvi i države“¹⁸. Međutim, ta sloboda procjene, koja državama dozvoljava određenu fleksibilnost, nije neograničena već se smije izvršavati na način kojim se ujedno poštuje vrijednost ljudskog prava u pitanju.¹⁹

¹¹ Primjerice u Ujedinjenoj Kraljevini, Danskoj i Grčkoj

¹² Primjerice u Turskoj i Francuskoj

¹³ V. o tome: Jonathan FOX, *A World Survey of Religion and the State*, New York, 2008., cit. prema: Françoise TULKENS, *The European Convention on Human Rights and Church-State Relations: Pluralism v. Pluralism*, 2577.

¹⁴ Carolyn EVANS – Christopher A. THOMAS, *Church-State Relations in the European Court of Human Rights*, 706.

¹⁵ Do 1998. nadzor nad provedbom Europske konvencije provodila su dva tijela: Europska komisija za ljudska prava te Europski sud za ljudska prava koji nije bio u stalnom zasjedanju. 1998. ukinuta je Europska komisija za ljudska prava te je ustanovljen jedinstveni Europski sud za ljudska prava u stalnom zasjedanju. V. Jasna OMEJEC, *Vijeće Europe i Europska unija: Institucionalni i pravni okvir*, 240.

¹⁶ „Sustav državne crkve ne može smatrati da sam po sebi krši članak 9. Konvencije. Štoviše, takav sustav postoji u nekoliko država ugovornica i već je postojao kada je Konvencija sastavljena i kada su te države postale njezine stranke. Ipak, sustav državne crkve mora, da bi zadovoljio zahtjeve članka 9., uključivati određena jamstva za slobodu vjere pojedinca.“ - Darby v. Sweden, Report of the Commission (adopted on 9 May 1989), Appl. 11581/85, par. 45.

¹⁷ VENICE COMMISSION, *Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief*, 5.

¹⁸ V. Manoussakis and Others v. Greece, Judgment of 26 September 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV, par. 44.; Cha'are Shalom Ve Tsedek V. France, Judgment of 27 June 2000, Appl. 27417/95, par. 84.

¹⁹ V. Manoussakis and Others v. Greece, par. 44.

1.2. Sloboda udruživanja

Vanjski aspekt vjerskih sloboda ima i institucionalnu dimenziju.²⁰ Budući da vjernici prakticiraju vjeru u zajednici s drugima, vjerska sloboda pojedinca nije osigurana ako se usporedno ne jamči i sloboda uspostavljanja i vođenja crkvi ili drugih vjerskih društava.²¹ U tom pogledu je od izuzetne važnosti pravo na stjecanje pravne osobnosti. Međutim, registracija vjerskih društava ne bi trebala biti obvezatna. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi zajamčena čl. 9. odnosi se na svakoga. Pojedincima i njihovim grupama treba se omogućiti sloboda prakticiranja svoje vjere bez obveze da se registriraju, ako to ne žele.²²

U slučaju da zakonodavstvo pojedine države osigurava puno jamstvo vjerskih sloboda samo za registrirana vjerska društva, takvo ograničenje mora biti opravdano nekim od legitimnih ciljeva predviđenih st. 2. čl. 9. (v. *supra*) i nužno u demokratskom društvu.²³

S druge strane, dopustivo je zahtijevati registraciju u svrhu stjecanja pravne osobnosti i sličnih prednosti.²⁴ U današnje doba većina vjerskih društava preferira registraciju, kako bi stekli pravnu osobnost i mogli obavljati svoje aktivnosti na prikladniji i učinkovitiji način.²⁵

Europski sud za ljudska prava u nizu je predmeta ukazivao da je mogućnost uspostavljanja pravne osobe u svrhu kolektivnog djelovanja na području zajedničkih interesa jedan od najznačajnijih aspekata slobode udruživanja, bez kojeg bi ta sloboda bila lišena svakog smisla.²⁶ Odbijanje domaćih vlasti da priznaju udruženju pojedinaca položaj pravnog subjekta predstavlja miješanje u pravo na slobodu udruživanja.²⁷ U situacijama kada se radi o vjerskim društvima, odbijanje registracije istodobno predstavlja i miješanje u pravo na vjerske slobode zajamčeno čl. 9. Konvencije.²⁸

U svom dokumentu „Smjernice za legislativnu recenziju zakona koji utječu na vjeru ili vjerovanje“ Venecijanska komisija navela je brojne zahtjeve u vezi registracije vjerskih

²⁰ Françoise TULKENS, *The European Convention on Human Rights and Church-State Relations: Pluralism v. Pluralism*, 2578.

²¹ Lech GARLICKI, *Perspectives on Freedom of Conscience and Religion in the Jurisprudence of Constitutional Courts*, u: *Censorial Sensitivities: Free Speech and Religion in Fundamentalist World*, Andras Sajó (ur.) 2007., 218., cit. prema: Françoise TULKENS, *The European Convention on Human Rights and Church-State Relations: Pluralism v. Pluralism*, 2578.

²² VENICE COMMISSION, *Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief*, 11.

²³ v. Lois-Leon CHRISTIANS (Venice Commission), *Comments on the Draft Law on Freedom of Religion, Religious Organisation and Mutual Relations with the State of Albania* (30. XI. 2007.), u: [http://www.venice.coe.int/docs/CDL\(2007\)107-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/CDL(2007)107-e.asp) (27. XII. 2010.)

²⁴ VENICE COMMISSION, *Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief*, 11.

²⁵ VENICE COMMISSION, *Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief*, 11.

²⁶ *The Moscow Branch of the Salvation Army v. Russia*, Judgment of 5 October 2006, Appl. 72881/01, par. 71.

²⁷ *Isto.*

²⁸ *Isto.*

društava koje bi članice trebale uzeti u obzir.²⁹ U protivnom bi se moglo postaviti pitanje usklađenosti njihovih zakonskih rješenja s Europskom konvencijom. Pored uvjeta da jamstvo osnovnih vjerskih sloboda ne bi trebalo biti uvjetovano prethodnom registracijom, ostale smjernice Venecijanske komisije u pogledu registracije vjerskih društava su sljedeće:³⁰

- Nije dopustivo zahtijevati previsok minimalni broj vjernika niti dugotrajno postojanje vjerskog društva u dotičnoj državi za stjecanje pravne osobnosti. Upitna bi bila sukladnost s Konvencijom i drugih mogućih pretjerano zahtjevnih ograničenja za registraciju.
- Zakoni kojima se uređuje registracija vjerskih društava ne bi smjeli sadržavati odredbe kojima se tijelima javne vlasti dodjeljuje široka diskrecijska ovlast u odlučivanju da li će usvojiti zahtjev za registraciju ili ne. Diskrecijska ovlast u ograničavanju vjerskih sloboda bi se općenito trebala svesti na onu mjeru koja je nužna.
- Nije dopustivo upletanje u unutarnje vjerske poslove na način da se poduzima revizija crkvenih struktura, nameće birokratska revizija ili ograničenja u pogledu vjerskih imenovanja i sl.
- Potrebno je preispitati odredbe koje djeluju retroaktivno odnosno koje ne štite stečena prava i pravne interese (primjerice, odredbe koje zahtijevaju ponovnu registraciju vjerskih društava pod novim uvjetima). Prilikom uvođenja novih pravila trebaju se propisati odgovarajuće prijelazne odredbe.
- U skladu s načelom autonomije, neku vjersku grupu država ne bi smjela podvrgnuti drugoj odnosno općenito ne bi smjela vjerske grupe strukturirati po hijerarhijskom načelu. Registrirano vjersko društvo ne bi smjelo imati „pravo veta“ nad registracijom drugih vjerskih društava.

1.3. Pravo na pravičan postupak i djelotvoran pravni lijek

Pojedinci i njihova vjerska društva, u slučaju da zahtijevaju ostvarenje svojih prava i sloboda, imaju pravo na pravičan postupak (čl. 6. st. 1.)³¹ i djelotvoran pravni lijek ako dođe do povrede njihovih prava i sloboda zajamčenih Konvencijom (čl. 13.)³². Osobito je važno da

²⁹ V. bilj. 9.

³⁰ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 11.

³¹ Relevantan dio čl. 6. st. 1. glasi: „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.“

³² Čl. 13. glasi: „Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

se zahtjevi vjerskih društava riješe u razumnom roku te da im se osigura pravo na pravni lijek protiv donijete odluke.

1.4. Neutralnost i nepristranost države

Europski sud za ljudska prava u mnogim svojim presudama opetovano ističe da država mora imati neutralnu i nepristranu ulogu u odnosu na različita mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi.³³ Nije na državi da određuje jesu li vjerska uvjerenja legitimna.³⁴ Iz tog načela neutralnosti i nepristranosti proizlazi i obveza države suzdržati se od zauzimanja strana u slučaju vjerskih sporova odnosno favoriziranja jednog vjerskog poglavara ili grupe unutar podijeljene vjerske zajednice i sl.³⁵ S druge strane, država može djelovati kao medijator između vjerskih grupa i nastojati osigurati mirne odnose.³⁶

Zahtjev neutralnosti također podrazumijeva da je sadržajna (supstancijalna) ocjena statuta vjerskog društva, za razliku od samo formalne ocjene, nedopuštena.³⁷ S načelom neutralnosti i nepristranosti države usko je povezano načelo zabrane diskriminacije.

1.5. Zabrana diskriminacije i pitanje dopustivosti privilegija

Zabrana diskriminacija propisana je čl. 14. Konvencije te čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju. Za razliku od čl. 14. koji zabranjuje diskriminaciju u uživanju prava i sloboda priznatih u samoj Konvenciji, čl. 1. Protokola br. 12 "samostalna" je odredba koja zabranjuje da javna vlast diskriminira bilo koga "u uživanju svih prava određenih zakonom" na bilo kojoj diskriminatornoj osnovi.³⁸ Sukladno ustaljenoj praksi Europskog suda za ljudska prava, različito postupanje ima diskriminacijski karakter ako nema objektivno i razumno opravdanje

³³ „...u ostvarivanju svojih regulativnih ovlasti ... u odnosu na različite vjere, denominacije i uvjerenja, država je dužna ostati neutralna i nepristrana.“ – Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova, Judgement of 13 December 2001, Appl. 45701/99, par. 116.

³⁴ “Pravo na vjersku slobodu, kako je zajamčeno Konvencijom, isključuje bilo kakvu diskrecijsku ovlast države u određivanju jesu li su vjerska uvjerenja ili načini njihovog izražavanja legitimni.“ - Manoussakis and Others v. Greece, Judgement of 26 September 1996, Appl. 18748/91, par. 47.

³⁵ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 6; Françoise TULKENS, The European Convention on Human Rights and Church-State Relations: Pluralism v. Pluralism, 2583.

³⁶ Supreme Holy Council of the Muslim Community v. Bulgaria, Judgment Of 16 December 2004, Appl. 39023/97, par. 80.

³⁷ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 7.

³⁸ Jasna OMEJEC, Zabrana diskriminacije u praksi Europskoga suda za ljudska prava, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 59 (2009) 5, 880.

odnosno ako nije poduzeto radi legitimnog cilja ili ako ne postoji razuman odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti.³⁹

U skladu s poštivanjem vjerskih sloboda, zakoni koji uređuju pitanje stjecanja pravne osobnosti trebaju biti sastavljeni na način koji olakšava ostvarivanje vjerskih sloboda.⁴⁰ U najmanju ruku, pristup osnovnim pravima koja su povezana s pravnom osobnošću (poput otvaranja računa u banci, stjecanja vlasništva, prava biti stranka u postupcima pred sudovima i javnopravnim tijelima) trebao bi biti dostupan bez pretjeranih poteškoća.⁴¹

U mnogim državama, određene kategorije vjerskih društava uživaju povlašteni tretman u brojnim područjima. Ta područja mogu uključivati smanjenu poreznu odgovornost, oslobođenje od određenih poreza, izravno financiranje od strane države, pojednostavljeni postupak osnivanja škola, oslobođenje od vojne i civilne službe itd.⁴² Takav posebni tretman nesumnjivo olakšava vjerskim društvima ostvarivanje vjerskih ciljeva.

Dodjeljivanje povlastica i privilegija određenim vjerskim društvima samo po sebi ne predstavlja povredu Konvencije.⁴³ Međutim, ako država uspostavi okvir za dodjeljivanje posebnog statusa, sva vjerska društva koja to žele moraju imati pravičnu mogućnost da zatraže taj status, a postavljeni kriteriji moraju se primjenjivati na nediskriminatoran način.⁴⁴

2. Registracija vjerskih udruga i vjerskih zajednica u hrvatskom pravu

Kad promatramo pravno uređenje vjerskih zajednica u našem pravu, ne možemo se oteti dojmu određene šarolikosti. Naime, njihov položaj nije jednak i ovisi o nizu parametara koji su postavljeni pozitivnim zakonodavstvom Republike Hrvatske (dalje u radu: RH) te međunarodnim ugovorima.

Osnov za postojanje i uređenje položaja vjerskih zajednica u RH daje Ustav RH⁴⁵ čl. 40.: „Jamči se sloboda savjesti i vjeroispovijedi i slobodno javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja“, te čl. 41.: „Sve vjerske zajednice jednake su pred zakonom i odvojene od države. Vjerske zajednice slobodne su, u skladu sa zakonom, javno obavljati vjerske obrede, osnivati

³⁹ Domagoj MARIČIĆ, *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s napomenama i sudskom praksom*, Zagreb, 2007., 27.

⁴⁰ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 11.

⁴¹ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 12.

⁴² V. primjerice povlašteni tretman vjerskih zajednica prema austrijskom pravu – Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije, presuda od 31. srpnja 2008., zahtjev br. 40825/98, prijevod: Frane STANIČIĆ – Lana OFAK, *Hrvatska javna uprava*, 9 (2009) 1, 207-230.

⁴³ VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 12.

⁴⁴ Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije, par. 92.; VENICE COMMISSION, Guidelines for legislative reviews of laws affecting religion or belief, 12.

⁴⁵ NN 85/10 – pročišćeni tekst.

škole, učilišta, druge zavode, socijalne i dobrotvorne ustanove te upravljati njima, a u svojoj djelatnosti uživaju zaštitu i pomoć države.“

Prema tome, Ustav RH proklamira slobodu vjeroispovijesti, odvojenost vjerskih zajednica od države i jednakost svih vjerskih zajednica pred zakonom. Uz to, Ustav obvezuje tijela državne vlasti da štite i pomažu vjerskim zajednicama u obavljanju njihove djelatnosti.⁴⁶

Mjerodavno hrvatsko zakonodavstvo razlikuje vjerske udruge od vjerskih zajednica. Da bi bila registrirana kao vjerska zajednica, nova vjerska zajednica mora najprije biti najmanje pet godina registrirana kao udruga s pravnom osobnošću, sukladno čl. 5. st. 2. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica (dalje u radu: ZPPVZ)⁴⁷, pa se na nju primjenjuju, u tom vremenskom razdoblju, pravila Zakona o udrugama (dalje u radu: ZU)⁴⁸.

2.1. Pravno uređenje registracije vjerskih udruga u RH

Udruga je svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih ili pravnih osoba koje se radi zaštite svojih probitaka ili zauzimanja za zaštitu određenih uvjerenja ili ciljeva, a bez namjere stjecanja dobiti podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje tog oblika udruživanja (čl. 2. ZU-a).

Neki autori smatraju da je udruga po svojoj pravnoj prirodi društvo, odnosno da je tome tako od stupanja ZU-a na snagu. To proizlazi iz činjenice da udruga, po njima, ima sva bitna obilježja društva: a) privatnopravna je zajednica osoba, b) nastala je pravnim poslom i to c) radi ostvarenja zajedničkog cilja.⁴⁹

Drugi, pak, autori udregu smatraju „neprofitnom pravnom zajednicom više osoba“ te je ne identificiraju s društvom budući da je za „ostvarenje profitnih svrha predviđen (je) čitav niz pravnih formi općenito nazvanih društva ... dok su realizaciji neprofitnih ciljeva namijenjene udruge ...“.⁵⁰

⁴⁶ V. i: Vladimir LONČAREVIĆ, Pravni položaj crkava i vjerskih zajednica te njihovo stjecanje pravne osobnosti u Republici Hrvatskoj, u: <http://www.zastitnikgradjana.org/konferencija-crkve/pdf/Vjerske%20zajednice%20u%20Hrvatskoj.pdf>, (17. X. 2010.), 2.

⁴⁷ NN 83/02.

⁴⁸ NN 88/01 i 11/02.

⁴⁹ Jakša BARBIĆ, *Pravo društava, treća knjiga, društva osoba*, Zagreb, 2002., 733.

⁵⁰ Mihajlo DIKA – Slobodan LJUBIŠIĆ – Dragan MEDVEDOVIĆ – Ivan ŠPRAJC, *Komentar Zakona o udrugama s obrascima*, Zagreb, 2003., str. 31.

Udrugu mogu osnovati najmanje tri osnivača. Ovaj broj predstavlja liberalizaciju mogućnosti osnivanja udruga. Naime, prema prijašnjem Zakonu o udrugama⁵¹ udruhu je moglo osnovati najmanje deset osnivača. Ovako mali broj potrebnih osnivača svrstava Hrvatsku među najliberalnije zemlje u svijetu u pogledu praga za osnivanje udruge.⁵² Komparativno, najčešće se u Europi za potreban broj osnivača udruge uzima tri, pet ili sedam.⁵³

Svaka poslovno sposobna osoba može postati članom udruge, pod jednakim uvjetima u skladu sa ZU-om i statutom udruge, koji je temeljni opći akt udruge, s kojim svi ostali opći akti udruge moraju biti u skladu⁵⁴. Osobe bez ili ograničene poslovne sposobnosti nisu isključene od članstva u udruzi, ali ne mogu imati pravo glasa u tijelima udruge.

Da bi udruha stekla pravnu osobnost, mora biti upisana u registar udruga. Registar udruga vode uredi državne uprave u županijama, odnosno ured Grada Zagreba koji sukladno čl. 4. st. 2. Zakona o Gradu Zagrebu⁵⁵ obavlja poslove ureda državne uprave. Sadržaj registra, način vođenja, kao i obrasci zahtjeva za upis u registar, kao i zahtjeva za upis promjena u registru uređeni su Pravilnikom o obrascima i načinu vođenja registra udruga Republike Hrvatske i registra stranih udruga u Republici Hrvatskoj (dalje u radu: Pravilnik)⁵⁶.

Osoba ovlaštena za zastupanje udruge (koja je određena statutom udruge) podnosi u ime osnivača zahtjev za upis u registar udruga (čl. 15. st. 3. ZU-a i čl. 8. Pravilnika). Zahtjev se podnosi u dva primjerka nadležnom tijelu prema sjedištu udruge⁵⁷, ne kasnije od tri mjeseca od dana donošenja odluke o pokretanju postupka upisa udruge u registar udruge. Ovakva odluka donosi se na skupštini udruge, u pravilu na osnivačkoj skupštini, ali može i nakon nje⁵⁸, statutom propisanom većinom. Ukoliko bi se takav zahtjev podnio po isteku tri mjeseca, nadležni ured odbacit će ga zaključkom protiv kojega je dopuštena žalba.⁵⁹

⁵¹ NN 70/97.

⁵² Mihajlo DIKA – Slobodan LJUBIŠIĆ – Dragan MEDVEDOVIĆ – Ivan ŠPRAJC, *Komentar Zakona o udrugama s obrascima*, 59., tako i Hrvoje BARBERIĆ, *Osnivanje udruga, Pravo i porezi* (2009.), 13.

⁵³ Mihajlo DIKA – Slobodan LJUBIŠIĆ – Dragan MEDVEDOVIĆ – Ivan ŠPRAJC, *Komentar Zakona o udrugama s obrascima*, 59..

⁵⁴ Hrvoje BARBERIĆ, *Osnivanje udruge, Pravo i porezi* (2009.), 13.

⁵⁵ NN 62/01, 125/08 i 36/09.

⁵⁶ NN 11/02.

⁵⁷ Tako i Jakša BARBIĆ, *Pravo društava, treća knjiga, društva osoba*, 753.

⁵⁸ Jakša BARBIĆ, *Pravo društava, treća knjiga, društva osoba*, 753.

⁵⁹ Po stupanju na snagu novog Zakona o općem upravnom postupku (NN 47/09) došlo je do promjene u smislu da protiv zaključka više nije dopuštena žalba, tako da bi bilo potrebno izmijeniti Zakon o udrugama na način da se propiše da se zahtjev odbacuje rješenjem. Naime, Zakonom o općem upravnom postupku provedena je promjena u odnosu na prijašnje zakonodavno uređenje u smislu da su takvi zaključci zamijenjeni rješenjem u svim situacijama u kojima se sukladno odredbama starog zakona donosio zaključak protiv kojega se mogla podnijeti posebna žalba.

Sukladno odredbama Zakona o općem upravnom postupku (dalje u radu: ZUP), ovaj se zahtjev može predati neposredno u pisanom obliku, poslati poštom, dostaviti u obliku elektroničke isprave izrađene sukladno zakonu ili usmeno izjaviti na zapisnik.

Zahtjevu je potrebno priložiti: zapisnik o radu i odlukama osnivačke skupštine, odluku o pokretanju postupka za upis u registar udruga, statut u dva primjerka, popis osnivača (najmanje troje), osobna imena osoba ovlaštenih za zastupanje, izvod iz sudskog ili drugog registra za pravnu osobu – osnivača udruge, suglasnost ili odobrenje nadležnog tijela državne uprave za obavljanje određene djelatnosti, kada je to propisano posebnim zakonom kao uvjet za upis udruge, i presliku osobne iskaznice osnivača i osoba ovlaštenih za zastupanje.

Nadležno tijelo dužno je o zahtjevu riješiti u roku od 30 dana od dana predaje urednog zahtjeva. U slučaju da zahtjev nije uredan, nadležno tijelo ga ne smije odbaciti već mora upozoriti stranku na tu činjenicu zaključkom i ostaviti joj rok koji ne smije biti kraći od 15 niti duži od 30 dana da zahtjev odnosno podnesak upotpuni. Ujedno stranku mora upozoriti da će se, ako to ne učini u ostavljenom joj roku, podnesak rješenjem odbaciti. Stranka protiv takvog rješenja ima pravo izjaviti žalbu.

Vidljivo je da ovdje dolaze u obzir odredbe ZUP-a o neposrednom rješavanju – nema stranaka sa suprotnim interesima te se radi o situaciji normiranoj čl. 50. t. 1. ZUP-a.⁶⁰

Nadležno tijelo može smatrati i da statut udruge nije u skladu sa zakonom. Tu se može raditi o više povreda. Naime, ZU propisuje koje sve odredbe mora sadržavati statut udruge: odredbe o nazivu⁶¹ i sjedištu, zastupanju, ciljevima, djelatnostima kojima se ostvaruju ciljevi, članstvu te pravima i obvezama članova, tijelima udruge, njihovom sastavu, izboru, opozivu, ovlastima, načinu odlučivanja i trajanju mandata i prestanku postojanja udruge. Prema ZU, to su odredbe koje čine obvezni sadržaj statuta, a postoji i fakultativni dio.⁶² Prijašnji Zakon o udrugama propisao je samo obvezni sadržaj statuta.⁶³

Ukoliko neke od ovih odredaba u statutu nema, ili je suprotna zakonskim odredbama, statut nije u skladu sa ZU-om, te se ne može provesti upis udruge u registar. Do odbijanja upisa udruge u registar dolazi u gore objašnjenim slučajevima, ali i ukoliko su statutom

⁶⁰ Službena osoba može neposredno riješiti upravnu stvar u postupku koji je pokrenut na zahtjev stranke kad je stranka u svojem zahtjevu navela sve činjenice ili podnijela potrebne dokaze na temelju kojih se može utvrditi pravo stanje stvari, i nije potrebno provođenje ispitnog postupka.

⁶¹ V. čl. 12. ZU.

⁶² Tako i Mihajlo DIKA – Slobodan LJUBIŠIĆ – Dragan MEDVEDOVIĆ – Ivan ŠPRAJC, *Komentar Zakona o udrugama s obrascima*, 61.

⁶³ Julijano DROPULIĆ, *Statut udruge, Pravo i porezi*, (2007.), 44.

utvrđeni ciljevi i djelatnosti udruge u suprotnosti s Ustavom ili zakonom, o čemu odlučuje nadležno javnopravno tijelo.

Rješenje o upisu u registar udruga mora sadržavati: naziv, sjedište, datum upisa udruge, registarski broj upisa, osnovni sadržaj djelatnosti udruge, utvrđenje da udruga upisom u registar stječe svojstvo pravne osobe, te imena osoba ovlaštenih za zastupanje udruge.

ZU sadržava primjer pozitivne fikcije⁶⁴. Naime, ukoliko nadležno javnopravno tijelo ne riješi o zahtjevu za upis u registar udruga u roku, smatrat će se da je udruga upisana u registar idućeg, 31og dana.

2.1.1. Pravno uređenje neregistriranih vjerskih udruga

Sigurno je da u RH postoje i vjerske udruge koje ne žele prerasti u vjerske zajednice ili koje smatraju da im nije potrebna pravna osobnost. Takve se vjerske udruge neće upisati u registar udruga. Tada govorimo o udrugama bez svojstva pravne osobnosti.

Izričitom zakonskom odredbom ZU-a na takve se udruge, na odgovarajući način, primjenjuju pravni propisi koji se odnose na ortaštvo (čl. 3.). Ortaštvo je pravna zajednica osoba i dobara bez pravne osobnosti u kojoj se dvije osobe ili više njih obvezuju uložiti svoj rad i/ili imovinu radi postizanja zajedničkog cilja.⁶⁵ Ono nastaje ugovorom, koji ne mora biti pisan. Naime, ugovor o ortaštvu može se sklopiti i konkludentnim radnjama. Ortaštvo je u RH uređeno Zakonom o obveznim odnosima⁶⁶ (čl. 637.-660.).

2.1.2. Potreba registracije udruga u svjetlu Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (dalje u radu: Ugovor)⁶⁷

Prema odredbama Ugovora, RH priznaje javnu pravnu osobnost Katoličke Crkve, ali i javnu pravnu osobnost ustanova Crkve koje imaju pravnu osobnost sukladno odredbama kanonskog prava (čl. 2.). Javlja se pitanje potrebe registracije pravnih osoba Crkve kao

⁶⁴ O pojmu pozitivne fikcije v. u: Marko ŠIKIĆ, *Pravna zaštita od nerješavanja upravne stvari u hrvatskom i poredbenom pravu, doktorska disertacija*, Zagreb, 2008., 40-44, 83-88 i 188-195.

⁶⁵ Jakša BARBIĆ, *Pravo društava, knjiga treća, Društva osoba*, Zagreb, 2002., 3.

⁶⁶ NN 35/05 i 41/08

⁶⁷ NN 3/97 i 8/97

udruga, ukoliko im je već, prema odredbama kanonskog prava, priznata pravna osobnost⁶⁸, a onda, posljedično, i pravna osobnost prema propisima RH.

Mišljenja smo da je, unatoč tome što takve ustanove Crkve već imaju pravnu osobnost, potrebno provesti njihovu registraciju kao udruge ukoliko želi djelovati kao udruga s pravnom osobnošću. Naime, istina je da je pravnim osobama Katoličke Crkve priznata pravna osobnost, te, posljedično, mogu biti nosioci prava i obveza (čl. 10. Ugovora), ali kakve su one pravne osobe? Radi li se o ustanovama, trgovačkim društvima ili pravnim osobama *sui generis*? Analizirajući posebno odredbu čl. 14. st. 1. Ugovora⁶⁹, kao i njegove druge relevantne odredbe⁷⁰, zaključujemo da je, u slučaju da pravne osobe Katoličke Crkve žele djelovati u pravnom sustavu RH kao određena vrsta pravne osobe, neophodna registracija tih pravnih osoba na odgovarajući način, ovisno o djelatnosti kojima se žele baviti. Ukoliko se radi o ustanovi, koja primjerice obavlja djelatnosti obrazovanja (školstva), mora se upisati u sudski registar, a ukoliko žele djelovati kao udruge, posebno ako žele dotaciju iz državnog proračuna, moraju se upisati u registar udruge na za to ZU-om predviđen način. Ovo se posebno odnosi na vjernička društva, bilo privatna, bilo javna, koja bi eventualno htjela djelovati i van odredaba kanonskog prava.⁷¹

2.2. Pravno uređenje registracije vjerskih zajednica u RH

Registracija vjerskih zajednica propisana je ZPPVZ-om. Zakon definira vjersku zajednicu kao zajednicu fizičkih osoba koje ostvaruju slobodu vjeroispovijedi jednakim javnim obavljanjem vjerskih obreda i drugim očitovanjima svoje vjere, upisana u Evidenciju vjerskih zajednica u RH (dalje u radu: Evidencija). Navedena Evidencija vodi se sukladno Pravilniku o obrascima i načinu vođenja evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj (dalje u radu: Pravilnik o Evidenciji)⁷². Za vođenje evidencije nadležno je Ministarstvo uprave, koje istu vodi u elektroničkom obliku.

Možemo razlikovati dvije vrste vjerskih zajednica prema njihovom položaju prema ZPPVZ-u:

⁶⁸ Ministarstvo uprave vodi posebnu evidenciju pravnih osoba Katoličke Crkve – v: <http://www.appluprava.hr/PravneOsobeKatolickeCrkve/>.

⁶⁹ „Republika Hrvatska priznaje pravo vjernika da osnivaju društva s ciljevima koji su vlastiti Crkvi. Što se tiče građanskih učinaka njihova djelovanja, ta se društva ravnaju **prema odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske** (istaknuli autori).“

⁷⁰ čl. 10. st. 1., čl. 12. st. 2., čl. 13. st. 1., 2. i 4. te čl. 17. st. 1.

⁷¹ O vjerničkim društvima v. u: Mato MIČAN, Vjernička društva i volonterstvo u svjetlu Zakonika kanonskoga prava, *Diaconvensia*, (2007.), 154-171.

⁷² NN 9/2003.

1. Vjerske zajednice koje su djelovale u RH kao pravne osobe na dan stupanja na snagu ZPPVZ-a. Prema izričitoj zakonskoj odredbi (čl. 5. st. 1.), takve vjerske zajednice nisu morale ispuniti nikakve dodatne uvjete da bi bile upisane u Evidenciju i upisivale su se samim podnošenjem molbe za upis.

2. Nove vjerske zajednice. Kada se neka skupina vjernika želi registrirati kao nova vjerska zajednica, ona se najprije, sukladno čl. 5. st. 2. ZPPVZ-a, mora registrirati kao udruga s pravnom sposobnošću, te je potrebno da kao takva udruga djeluje najmanje pet godina. To ne znači da se svaka vjerska udruga mora registrirati kao vjerska zajednica, to je samo mogućnost koju ZPPVZ ostavlja vjerskoj udruzi.

S tim u vezi moramo navesti i mišljenje da je neprimjereno prisiljavanje grupe ljudi koji žele registrirati vjersku zajednicu da najprije određeni niz godina djeluju kao udruga s pravnom osobnošću. Naime, ZU u čl. 2. st. 1. navodi, metodom opće klauzule, ciljeve udruživanja u udruge. Neki autori smatraju da se određeni ciljevi, koji su, prema njihovom mišljenju, zbog toga i izostavljeni iz prezentnog nabrojanja (nabrojano je izričito 14 ciljeva), ne mogu ostvariti kroz pravnu formu udruge. „Riječ je o ciljevima (odnosno uvjerenjima) koji su izostavljeni iz navođenja u prezentnoj odredbi; politički ciljevi realiziraju se kroz političke stranke, promicanju uvjerenja vjerske provenijencije pridržana je forma vjerskih zajednica, ...“⁷³. Ovdje je riječ, može se reći, o nepotrebnom ograničavanju prava na realizaciju slobode vjeroispovijesti.

Prema tome, različit je i postupak upisa. One vjerske zajednice koje su djelovale na dan stupanja na snagu ZPPVZ-a su u roku od šest mjeseci, koji je bio prekluzivni rok (sukladno čl. 29. st. 1.), mogle podnijeti zahtjev za upis⁷⁴ u kojem su morale navesti: naziv vjerske zajednice, sjedište, službu osobe ovlaštene za zastupanje vjerske zajednice, te podatke o pečatu i štambilju koje rabi vjerska zajednica.

Nova vjerska zajednica (zakon koristi izraz „zajednica vjernika“)⁷⁵ mora dostaviti i akt iz kojeg je vidljivo da ima najmanje 500 vjernika, akt iz kojeg je vidljiv sadržaj i način očitovanja vjere, obavljanje vjerskih obreda, područje i način djelovanja vjerske zajednice, te

⁷³ Mihajlo DIKA – Slobodan LJUBIŠIĆ – Dragan MEDVEDOVIĆ – Ivan ŠPRAJC, *Komentar Zakona o udrugama s obrascima*, 31.

⁷⁴ V. i Jasmin, MILIĆ, Pravni i činjenični status vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, *Hrvatska pravna revija*, (2008.), 11.

⁷⁵ V. i Vladimir LONČAREVIĆ, Pravni položaj crkava i vjerskih zajednica te njihovo stjecanje pravne osobnosti u Republici Hrvatskoj, 7.

akt iz kojeg je vidljivo da je prije podnošenja zahtjeva upisana najmanje pet godina u registar udruga (čl. 21.). Ovo u praksi znači da se, iako ZU propisuje da je upis u registar udruga dobrovoljan (čl. 14. st. 1.), vjerska udruga koja ima namjeru postati vjerska zajednica mora registrirati, odnosno zatražiti upis u registar udruga. Naime, ZU propisuje da udruga stječe pravnu osobnost danom upisa u registar udruga (čl. 2. st. 2.).

Osoba ovlaštena za zastupanje (kod udruga koje su ustvari vjerske udruge to je osoba upisana u registar udruga kao osoba ovlaštena za zastupanje udruge) podnosi zahtjev za upis koji mora zadovoljiti sve zakonske uvjete.

Nove vjerske zajednice, odnosno vjerske udruge moraju podnijeti popis vjernika iz kojeg je vidljivo da vjerska udruga ima najmanje 500 članova. Nadalje, potrebno je podnijeti akt iz kojega je vidljiv sadržaj i način očitovanja vjere, obavljanje vjerskih obreda, područje i način djelovanja vjerske zajednice. Prema logici stvari, to bi bio statut vjerske udruge. Potrebno je priložiti i akt kojim se dokazuje da je nova vjerska zajednica najmanja pet godina upisana u registar udruga. Takav akt bi bio izvadak iz registra udruga, čija forma je uređena Pravilnikom, a izdao bi ga nadležni ured državne uprave ili ured Grada Zagreba koji je proveo upis udruge (vjerske) u registar udruga.

Ministarstvo o zahtjevu za upis donosi rješenje, koje može biti pozitivno ili negativno. Protiv rješenja moguće je samo pokrenuti upravni spor, budući da rješenje donosi javnopravno tijelo iznad kojeg nema hijerarhijski višeg tijela državne uprave – ministarstvo uprave, a prema čl. 12. st. 2. ZUP-a protiv drugostupanjskih rješenja i prvostupanjskih rješenja protiv kojih nije dopuštena žalba može se pokrenuti upravni spor u roku od 30 dana od dana dostave rješenja stranci pred Upravnim sudom Republike Hrvatske. .

Ukoliko je rješenje pozitivno, njime se određuje: naziv⁷⁶ i sjedište vjerske zajednice, datum upisa i evidencijski broj upisa u Evidenciju, utvrđenje da vjerska zajednica danom upisa stječe svojstvo pravne osobe i službu osobe ovlaštene za zastupanje vjerske zajednice. U samu evidenciju se, sukladno čl. 4. Pravilnika o Evidenciji upisuju: evidencijski broj, datum upisa, naziv, naziv vjerske zajednice čiji se organizacijski oblik upisuje u evidenciju, adresu sjedišta, služba osobe ovlaštene za zastupanje, i u slučaju potrebe, brisanje iz evidencije.

⁷⁶ V. čl. 8. ZPPVZ.

2.3. Statusna prava vjerskih zajednica u RH

U ovom dijelu rada koncentrirat ćemo se na statusna prava vjerskih zajednica, zanemarujući u ovom trenutku statusna prava vjerskih udruga, na koja ćemo se osvrnuti u posljednjem poglavlju.

Sukladno pozitivnopravnom uređenju u RH, vjerske zajednice možemo podijeliti na:

1. Katoličku Crkvu koja uživa poseban položaj sukladno potpisanim međunarodnim ugovorima sa Svetom Stolicom,
2. vjerske zajednice koje s RH imaju sklopljen posebni ugovor iz čl. 9. st. 1. ZPPVZ-a,
3. registrirane vjerske zajednice upisane u Evidenciju, te
4. neregistrirane „vjerske zajednice“ koje su još u formi vjerskih udruga.

Što se osnovnih statusnih pitanja tiče, ZPPVZ osigurava svim vjerskim zajednicama pravo na slobodno obavljanje vjerskih obreda u svojim ili zakupljenim odnosno iznajmljenim zgradama ili prostorijama (čl. 10.), pravo na osnivanje škola i učilišta, u skladu sa zakonom, te pravo na osnivanje vjerskih škola i vjerskih učilišta koja stječu pravnu osobnost i pravo javnosti u skladu sa zakonom (čl. 11.), te pravo na obavljanje djelatnosti javnog priopćavanja i pravo pristupa sredstvima javnog priopćavanja u vlasništvu RH (čl. 19.).

U pogledu sredstava za djelovanje vjerskih zajednica tiče, ZPPVZ je čl. 17. propisao da vjerska zajednica stječe sredstva: prihodima od svoje imovine, iz dobiti trgovačkih društava kojih su imatelji dionica ili udjela, obavljanjem karitativne, odgojno-obrazovne, kulturne, umjetničke ili druge opće korisne djelatnosti, te prodajom vjerskih izdanja ili suvenira, od pružanja vjerskih usluga, od nasljedstva i darova i od dobrovoljnih priloga (u novcu, uslugama ili radovima) fizičkih i pravnih osoba. Osim toga, zakon dozvoljava odobravanje sredstava iz državnog proračuna ovisno o vrsti i značaju njenih vjerskih objekata, te o djelovanju vjerske zajednice na odgojno-obrazovnom, socijalnom, zdravstvenom i kulturnom području i njenom doprinosu nacionalnoj kulturi, kao i humanitarnom i opće-korisnom djelovanju vjerske zajednice (čl. 18. st. 2.). Nadalje, vjerskoj se zajednici može iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne samouprave i proračuna jedinica područne (regionalne) samouprave dodjeljivati i namjenska potpora, osobito za izgradnju i obnovu objekata vjerske zajednice (čl. 18. st. 3.)

Veoma su značajne odredbe ZPPVZ-a o oslobađanju vjerskih zajednica plaćanja poreza na priloge koje joj daju građani i pravne osobe. Pravne i fizičke osobe ne plaćaju porez na dobit, odnosno porez na dohodak do visine propisane Zakonom o porezu na dobit i

Zakonom o porezu na dohodak. Jednako tako, vjerske su zajednice oslobođene plaćanja carine i poreza na predmete koji su im potrebni za obavljanje vjerskih poslova (čl. 18. st. 7.)

ZPPVZ je uredio socijalna prava vjerskih službenika i polaznika vjerskih škola i učilišta na način da je propisao da ih vjerski službenici i polaznici vjerskih škola i učilišta ostvaruju sukladno posebnim propisima.

ZPPVZ načelno uređuje određena statusna prava vjerskih zajednica, kao što su: vjerski odgoj i nastava vjeronauka u odgojnim i obrazovnim ustanovama (čl. 13.), dušobrižnička pomoć u zdravstvenim i ustanovama socijalne skrbi (čl. 14.), dušobrižništvo u kaznionicama i zatvorima (čl. 15.), dušobrižništvo pripadnika Oružanih snaga i policije (čl. 16.). Zakon omogućava sva ova prava vjerskim zajednicama, ali i vezuje njihovo konzumiranje sa sklapanjem ugovora između Vlade RH i vjerske zajednice. Naime, čl. 9. st. 1. ZPPVZ-a omogućava sklapanje posebnog ugovora kojim se mogu urediti pitanja od zajedničkog interesa za RH i neku ili više vjerskih zajednica.

Neka od tih statusnih prava uređena su i odredbama drugih zakona. Pojedine odredbe Zakona o zdravstvenoj zaštiti⁷⁷ i Zakona o izvršavanju kazne zatvora⁷⁸, koji predstavljaju *leges speciales* u odnosu na ZPPVZ, uređuju pitanje dušobrižničke pomoći u zdravstvenim ustanovama te u kaznionicama i zatvorima. Stoga se ne može smatrati da vjerske zajednice koje nemaju sklopljen ugovor ne uživaju ta prava. Međutim, za ostvarivanje ostalih navedenih prava potrebno je sklopiti ugovor s RH.

Nadalje, čl. 8. Obiteljskog zakona⁷⁹ propisuje da se „Brak (se) u vjerskom obliku s učincima građanskog braka sklapa pred službenikom vjerske zajednice koja s Republikom Hrvatskom o tome ima uređene pravne odnose.“ Prema tome, samo one vjerske zajednice koje imaju sklopljen ugovor s RH mogu sklapati brakove koji su izjednačeni po učinku s učinkom građanskog braka. U teoriji su se pojavila i mišljenja da nije moguće da država uređuje određene odnose s vjerskim zajednicama ugovorno, dakle *al pari*. „Čak i ugovori koji uređuju položaj Katoličke Crkve sklopljeni su ne između crkve i države, već između dva suverena subjekta međunarodnog prava, Hrvatske i Svete Stolice. Iza drugih vjerskih zajednica ne postoji takav suvereni subjekt, pa se postavlja pitanje tko bi bio mjerodavan ugovorni partner i bi li uopće bilo moguće s njima "urediti odnose", odnosno urediti ih na istoj

⁷⁷ NN 150/08, 155/09 i 71/10

⁷⁸ NN 190/03 – pročišćeni tekst, 76/07, 27/08 i 83/09

⁷⁹ NN 116/03, 17/04, 136/04 i 107/07

razini kao i s Katoličkom Crkvom.⁸⁰ Slijedi da bi sva pitanja između države i vjerske zajednice trebala biti uređena zakonom, bez mogućnosti posebnog, ugovornog, uređenja.⁸¹ Kad se tome pridoda ustavna odredba čl. 41. Ustava, onda se vrlo lako može doći do zaključka da je dopuštanje ugovornog uređenja nesukladno s Ustavom RH. Naime, čl. 9. ZPPVZ-a propisuje da se ugovor može sklopiti. Čim je zakonskom odredbom propisano da se nešto *može*, znači i da se *ne mora*. Prema tome, država će odlučiti kada će, pod kojim uvjetima i s kojom vjerskom zajednicom sklopiti ugovor o pitanjima „od zajedničkog interesa za RH i neku ili više vjerskih zajednica“ budući da o tome zakon šuti. Radi se, prema tome, o diskrecijskom pravu države da sklapa ugovore s vjerskim zajednicama prema svom nahođenju. Ovo može dovesti do toga da nisu sve vjerske zajednice pred zakonom jednake, budući da ne postoji pravna sigurnost glede sklapanja rečenih ugovora, odnosno postoje one vjerske zajednice koje su ugovor sklopile, i one kojima to, bez jasnih kriterija, nije bilo omogućeno.

Tu je situaciju Vlada RH pokušala ispraviti donošenjem Zaključka⁸² od 23. prosinca 2004. godine:

- „1. Za sklapanje ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa za Republiku Hrvatsku i neku ili više vjerskih zajednica, koji sklapa Vlada Republike Hrvatske i vjerska zajednica, potrebno je da jedna ili više vjerskih zajednica koje bi sklopile ugovor, ispunjavaju jedan od dva uvjeta:
- da su djelovale na području Republike Hrvatske na dan 6. travnja 1941. godine i nastavile svoje djelovanje u kontinuitetu i pravnoj slijednosti, te da broj vjernika prelazi brojku od šest tisuća, prema zadnjem popisu stanovništva,
 - da je povijesna vjerska zajednica europskog kulturnog kruga (Katolička crkva, Pravoslavna crkva, Evangelička crkva u Republici Hrvatskoj, Reformirana kršćanska crkva u Hrvatskoj, Islamska zajednica u Hrvatskoj, Židovska zajednica u Republici Hrvatskoj).
2. Crkva ili vjerska zajednica koja se izdvoji ili se izdvojila iz crkve ili vjerske zajednice smatra se novom crkvom odnosno vjerskom zajednicom, a početak njezinog djelovanja smatra se danom izdvajanja, odnosno osnivanja.
3. Zadužuje se Komisija za odnose s vjerskim zajednicama za provedbu ovog Zaključka.“

⁸⁰ Alan UZELAC, Od liberalizma do katolicizma: neki aspekti pravnih odnosa između crkve i države u Republici Hrvatskoj – novo pravno uređenje braka, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 49, (1999.) 3-4, 367 i 368.

⁸¹ Alan UZELAC, Od liberalizma do katolicizma: neki aspekti pravnih odnosa između crkve i države u Republici Hrvatskoj – novo pravno uređenje braka, 368.

⁸² Klasa 070-01/03-03-03/03, Urbroj: 5030104-04-3. Preuzeto iz: Jasmin, MILIĆ, Pravni i činjenični status vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, 14. i Vladimir LONČAREVIĆ, Pravni položaj crkava i vjerskih zajednica te njihovo stjecanje pravne osobnosti u Republici Hrvatskoj, 9.

Iz navedenog slijedi da je Vlada bila svjesna problema koji su se javljali na tom polju te je iste htjela ispraviti propisivanjem uvjeta za sklapanje ugovora s vjerskim zajednicama sukladno čl. 9. st. 1. ZPPVZ-a. Ističemo izraz *propisivanje*. Naime, pojavio se veliki pravni prijemor glede pravne prirode ovog zaključka Vlade. Protiv ovog zaključka podnesen je prijedlog za ocjenu njegove suglasnosti s Ustavom i zakonom sukladno čl. 38. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske⁸³. Kod ovog zaključka ne radi se o pojedinačnom aktu, budući da mu nedostaje bitno obilježje upravnog akta – konkretnost⁸⁴. Ovaj se zaključak ne odnosi na točno određene osobe, već je krug osoba na koje se odnosi neodređen, tj. odnosi se na bilo koju zajednicu koja želi sklopiti ugovor, a teoretski, broj takvih zajednica je neograničen. U suprotnom, protiv ovog zaključka bilo bi moguće pokretanje tužbe pred Upravnim sudom RH sukladno čl. 66. Zakona o upravnim sporovima⁸⁵ jer bi se radilo o konačnom pojedinačnom aktu.

Ustavni sud Republike Hrvatske (dalje u radu: USRH) je svojom odlukom U-II/3961/2005⁸⁶ odbacio prijedlog za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom Zaključka. Obrazloženje je bilo da „se u konkretnom slučaju ne radi o propisu čiju ustavnost i zakonitost ocjenjuje Ustavni sud, jer osporeni akt ne sadrži bitna obilježja drugog propisa, čiju ustavnost i zakonitost ocjenjuje Ustavni sud prema ovlastima iz članka 128. stavka 2. Ustava.“ Ne slažemo se s argumentacijom USRH. Naime, on je u samom obrazloženju naveo da je propis „općenormativni akt obveznog karaktera, donesen od strane nadležnih tijela državne vlasti ili tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te drugih pravnih osoba s javnim ovlastima, koji uređuje odnose na općenit način i koji se odnosi u pravilu na neodređeni krug adresata.“, te je naveo da se o konkretnom slučaju ne radi o propisu nego o zaključku kojim se „utvrđuju stajališta Vlade u pitanjima provedbe utvrđene politike te određuju zadaće tijelima državne uprave“, sukladno čl. 30. stavka 3. Zakona o Vladi Republike Hrvatske⁸⁷.

Smatramo da sporni zaključak Vlade RH zadovoljava sve karakteristike koje je sam USRH naveo kao bitne karakteristike propisa: obveznost, da je donesen od strane nadležnog tijela državne vlasti, da uređuje odnose na općenit način, te da se odnosi na neodređen krug adresata.

⁸³ NN 99/99, 29/02 i 49/02 – pročišćeni tekst

⁸⁴ O pojmu konkretnosti upravnog akta v. u: Ivo BORKOVIĆ, *Upravno pravo*, Zagreb, 2002., 361., Ivo KRBEK, *Upravni akt, Hrestomatija upravnog prava*, Zagreb, 2003., 6-8., Velimir IVANČEVIĆ, *Institucije upravnog prava*, Zagreb, 1987., 234-237.

⁸⁵ NN 53/91, 9/92 i 77/92.

⁸⁶ <http://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/Ustav/C12570D30061CE53C12572F2002843B9?OpenDocument>, (18. 10. 2010.).

⁸⁷ NN 101/98, 15/00, 117/01, 199/03, 30/04, 77/09.

Ovaj je zaključak obvezan – prema njemu postupa Komisija za odnose s vjerskim zajednicama kada sklapa ugovore s vjerskim zajednicama. Donijelo ga je nadležno tijelo javne vlasti – Vlada RH koja se, prema našem mišljenju, pogrešno pozvala na ovlast donošenja zaključaka iz čl. 30. st. 3. Zakona o Vladi RH. Nadalje, zaključak uređuje odnose na općenit način – utvrđuje uvjete za sklapanje ugovora s vjerskim zajednicama na apstraktan način, te na kraju, nije određen krug njegovih adresata, odnosno odnosi se na svaku vjersku zajednicu koja se registrira u Evidenciji i koja želi sklopiti ugovor s državom.

U pogledu pitanja nadležnosti, smatramo da je Vlada RH, u formi zaključka iz čl. 30. st. 3. Zakona o Vladi RH, zapravo donijela uredbu za izvršenje ZPPVZ-a koja je morala biti objavljena u službenom glasilu – „Narodnim novinama”. Uredbe za izvršenje zakona Vlada RH ovlaštena je donositi na temelju čl. 113. Ustava RH. Za ocjenu pravne prirode nekog akta nije odlučan ni oblik u kojem je akt usvojen ni njegov naziv, već njegov sadržaj.⁸⁸ U protivnom bi tijela državne vlasti mogla donositi propise u formi i/ili pod nazivom akata koji ne podliježu nadzoru i time onemogućiti iniciranje postupka kontrole sukladnosti takvog akta s Ustavom i zakonom. Iz prethodno opisanih karakteristika propisa, koje zadovoljava sporni zaključak, zaključujemo da se sadržajno zapravo radi o uredbi za izvršenje ZPPVZ-a te da je USRH pogriješio kad se oglasio nenadležnim da rješava o zahtjevu za ocjenu njegove suglasnosti s Ustavom i zakonom. Pritom naglašavamo da uopće ne ulazimo u samu ocjenu njegove ustavnosti ili zakonitosti, naša se analiza odnosi samo na njegovu pravnu prirodu.

Smatramo da bi ovakva praksa, kada bi se prihvatila, da se u formi zaključka iz čl. 30. st. 3. Zakona o Vladi RH donose uredbе, mogla dovesti do opasne pravne nesigurnosti. Naime, kada bi prihvatili tumačenje USRH, postavili kontekst da Vlada RH želi donositi uredbе u formi zaključaka, tko bi onda spriječio Vladu da bilo koja pitanja uređuje ovakvim zaključcima, pravdajući to političkim odlukama?

3. Usklađenost hrvatskog pravnog uređenja registracije vjerskih udruga i vjerskih zajednica s Europskom konvencijom

Naša analiza sukladnosti postojećeg hrvatskog pravnog uređenja registracije vjerskih udruga i vjerskih zajednica s Konvencijom temeljit će se na praksi Europskog suda za ljudska

⁸⁸ O takvom stajalištu Suda Europske unije v. Trevor HARTLEY, *Temelji prava Europske zajednice: uvod u ustavno i upravno pravo Europske zajednice*, Rijeka, 2004., 357.

prava⁸⁹ te dokumentima Venecijanske komisije koji se tiču položaja vjerskih društava. Ograničit ćemo se na ona pitanja koja smatramo najspornijima.

Najrašireniji model koji je prihvaćen u Europi je taj da vjerska društva imaju mogućnost, ali ne i dužnost, da se registriraju kao pravni subjekti (pravne osobe). Nisu obvezna posredno prolaziti kroz osnivanje udruga ili pak zaklada, već se mogu se registrirati kao ono što ona i jesu – vjerske organizacije.⁹⁰ U tom smislu smatramo da čl. 5. st. 2. ZPPVZ-a nije u skladu s europskim standardima iz razloga što se nove vjerske zajednice, da bi bile registrirane kao vjerske zajednice, moraju prvo registrirati kao udruge. ZPPVZ bi sam trebao predvidjeti kategoriju vjerskih organizacija (ili nekog drugog naziva). Pri tome bi se mogao povisiti broj vjernika koji bi takvu organizaciju mogli osnovati, budući da su za osnivanje udruge, prema ZU, potrebna samo tri osnivača. Međutim, moralo bi se paziti da taj broj ne bude previsok i, stoga, nerazmjerno ograničavajući za kolektivno ostvarivanje vjerskih sloboda.

Općenito smo mišljenja da u RH postoji određena podnormiranost u vezi vjerskih udruga, što uzrokuje nejasnoće u pogledu statusnih prava koja im pripadaju. Sukladno čl. 7. st. 2. ZPPVZ-a udruge s pravnom osobnošću ili bez pravne osobnosti koje su fizičke osobe osnovale radi ostvarivanja svojih vjerskih uvjerenja i slobode vjeroispovijedi nemaju položaj vjerskih zajednica i ne mogu stjecati i ostvarivati prava koja prema odredbama tog zakona ili drugih zakona imaju vjerske zajednice. Budući da se radi o ostvarivanju temeljnih prava koja potpadaju pod vjerske slobode (obavljanje vjerskih obreda), ali pod druga temeljna ljudska prava (nepovredivost prostorija, obavljanje djelatnosti javnog priopćavanja), smatramo da takva odredba predstavlja ograničenje slobode mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi zajamčene čl. 9. Konvencije, kao i ograničenje prava na poštivanje privatnog života te slobode izražavanja.

Sloboda obavljanja vjerskih obreda ne smije biti ograničena samo na registrirane vjerske zajednice, jer to predstavlja sastavni dio vjerskih sloboda.⁹¹ Jamstva čl. 9. Konvencije protežu se na „svakoga“ te se ne bi smjela neopravdano ograničavati samo na određene kategorije vjerskih društava.

⁸⁹ Prilikom završavanja ovog rada, 9. prosinca 2010., Europski sud za ljudska prava donio je presudu u predmetu Savez Crkava “Riječ života” i drugi protiv Hrvatske, zahtjev br. 7798/08 koji se, između ostalog, ticao povrede čl. 14. u vezi s čl. 9. i čl. 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

⁹⁰ VENICE COMMISSION, Draft Report on the visit of a Venice Commission delegation to Turkey to gather information on the legal status of religious communities, 6.

⁹¹ VENICE COMMISSION, Comments on the Draft law on churches and religious communities of the Republic of Serbia, 4.

U pogledu statusnih prava vjerskih zajednica i postupka njihove registracije ne nalazimo sporna pitanja. Međutim problem u hrvatskoj praksi itekako postoji kad vjerske zajednice zatraže sklapanje ugovora s RH temeljem kojeg mogu steći određene povlastice – sklapanje braka u vjerskom obliku s učincima građanskog braka te obavljanje vjerskog odgoja i nastave vjeronauka u odgojnim i obrazovnim ustanovama. Taj problem kulminirao je tužbom protiv RH pred Europskim sudom za ljudska prava koju su podnijeli Savez crkava “Riječ života”, Crkva cjelovitog evanđelja i Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj (dalje: tužitelji).⁹² Europski sud za ljudska prava presudio je da je RH povrijedila čl. 14. u vezi s čl. 9. te čl. 1. Protokola br. 12 zbog diskriminacije tužitelja u odnosu prema drugim vjerskim zajednicama s kojima je sklopila ugovor.

Komisija za odnose s vjerskim zajednicama odbila je sklapanje ugovora s tužiteljima budući da nisu ispunjavali povijesni ni numerički kriterij iz Zaključka od 23. prosinca 2004. godine. Vlada RH svejedno je sklopila takav ugovor s Bugarskom pravoslavnom crkvom, Hrvatskom starokatoličkom crkvom i Makedonskom pravoslavnom crkvom koje zajedno imaju 522 vjernika prema Popisu stanovništva iz 2001. te stoga ne zadovoljavaju kriterij od 6000 vjernika. Vlada RH je objasnila da je to iz razloga što su te crkve udovoljavale alternativnom kriteriju, budući da predstavljaju povijesne vjerske zajednice europskog kulturnog kruga. Međutim, Vlada RH nije pružila nikakvo objašnjenje zašto se za tužitelje, koji su reformirane denominacije, smatralo da ne udovoljavaju tom „povijesnom“ kriteriju. Stoga je Europski sud zaključio da se Zaključak od 23. prosinca 2004. godine nije primjenjivao po jednakoj osnovi na sve vjerske zajednice. Time je došlo do različitog postupanja između tužitelja i onih vjerskih zajednica koje su sklopile ugovor s Vladom RH, a takvo postupanje nije imalo objektivno ni razumno opravdanje. Posljedično, RH je povrijedila čl. 14. u vezi s čl. 9.⁹³ te čl. 1. Protokola 12 uz Konvenciju.⁹⁴

Zaključak

Prošlo je osam godina od donošenja Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. U međuvremenu je Europski sud za ljudska prava donio značajne presude u pogledu vjerskih sloboda (jednu i protiv Republike Hrvatske), a Venecijanska komisija razmatrala je brojna

⁹² V. bilj. 89.

⁹³ V. par. 91-93 presude

⁹⁴ V. par. 114-115 presude

zakonodavna rješenja i praksu poštivanja vjerskih sloboda te je izradila Smjernice za legislativnu recenziju zakona koji utječu na vjeru ili uvjerenje.

Iz analize hrvatskog pravnog uređenja registracije vjerskih udruga i vjerskih zajednica u svjetlu Europske konvencije, prakse Europskog suda i dokumenata Venecijanske komisije, zaključujemo da bi hrvatski zakonodavac trebao razmotriti potrebu izmjena Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica kako bi se uskladio sa suvremenim europskim standardima. Osim toga, Vlada RH, zajedno s Komisijom za odnose s vjerskim zajednicama, moraju prekinuti diskriminatornu primjenu Zaključka od 23. prosinca 2004. prilikom odlučivanja s kojim će se vjerskim zajednicama sklopiti ugovor kojim će se urediti pitanja od zajedničkog interesa.

*REGISTRATION OF RELIGIOUS ASSOCIATIONS AND RELIGIOUS COMMUNITIES IN
THE LIGHT OF EUROPEAN CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS
AND FUNDAMENTAL FREEDOMS*

Summary

The article examines European standards for registration of religious organisations which are prescribed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and expressed through the case-law of the European Court of Human Rights, as well as through the guidelines of the European Commission for Democracy through Law (the Venice Commission). The article analyses Croatian legislation regarding registration of religious associations and religious communities and the issue of status rights of religious organisations. It also presents the judgement of the European Court of Human Rights in the case of Savez crkava "Riječ života" and Others v. Croatia (no. 7798/08) in which the Court found that there has been violation of Article 14 (prohibition of discrimination) in conjunction with Article 9 (freedom of thought, conscience and religion). From this analysis it is concluded that there is a need for amendments of the relevant legislation in order to bring it in line with the European standards.

Key words: registration, religious associations, religious communities, religious freedom, European Court of Human Rights